

Van deze soorten is *Calliopijs Rathkei* nog slechts eens in ons land gevonden, n.l. door TESCH op Texelstroom. Ik vond deze soort in het Zosteraveld bij den Vangdam te Nieuwediep, in den Wierbalg bij Wieringen en bij den Riepel ten Z. van Terschelling. Verder in de magen van *Zoarces* en jonge *Gadus pollachius* op Stompe (midden in de Waddenzee, halfweg tusschen Helder en Harlingen).

C. laeviusculus is reeds eenige keeren door HOEK gevonden, o. a. bij Terschelling en Helder. Ik vond deze soort een paar maal in het zeegrasveld bij den Vangdam.

Gammarus locusta is de meest voorkomende Amphipode in ons zeegras, waar *Gammarus marina* geheel schijnt te ontbreken.

Microdeutopus Gryllotalpa werd door HOEK in Zeeland en ten N. van Wieringen gevonden, ik vond haar ten Z. van dat eiland in de maag van *Zoarces*.

Aora gracilis, welke door HOEK alleen voor Margate aan de Engelse kust vermeld wordt (door SARS en SOKOLOVSKY foutief van de „dutch coast” en „in der Deutschen Bucht nach HOECK”) werd door de Wodan eenige keeren buiten onze kustwateren gevonden. Tot nog toe was ze in ons land niet aangetroffen. Ik vond eenmaal een ♀ van 6 mM. ten Z. van Wieringen. Nu zijn de wijfjes van *Aora* zeer moeilijk van die van *Microdeutopus* te onderscheiden. REIBISCH (Wiss. Meeresunters. Kiel. Bd. 9) heeft echter vastgesteld, dat bij *Aora* aan de achterzijde van de epimeraalplaten der metasomasegmenten een haartje aanwezig is. Dit haartje, dat bij *Microdeutopus* ontbreekt, gevonden hebbende, meen ik te mogen vaststellen, dat *Aora gracilis*, als tenminste het door REIBISCH gevonden kenmerk juist is, thans als een Nederlandsche soort mag beschouwd worden.

Microprotopus maculatus, die door HOEK bij Terschelling, Texelstroom, Helder en op de Westerschelde, door TESCH in de Wieringermeer is gevonden, schijnt in onze Waddenzee veel voor te komen. Ik vond ze bij den Vangdam, op Stompe en bij den Riepel.

De beide *Erichthonius*-soorten komen door elkaar in onze Waddenzee vrij veelvuldig voor.

Caprella linearis, die bij Nieuwediep veel op de aangegroeide hydroïden op oude schepen in de buitenhaven voorkomt, vond ik in het zeegras slechts eens op Stompe en eens bij den Riepel.

Deze Amphipoden komen blijkbaar in grooten getale tusschen het zeegras voor. Zoo vond ik eens tusschen de fijne draden van *Ectocarpus siliculosus* en *Ceramium rubrum*, die op de Zosterabladeren groeiden en waarvan ik een pluk in alcohol meegenomen had, niet minder dan 863 Amphipoden. Hierbij waren 247 ex. van *Gammarus locusta*, niet minder dan 562 van *Microprotopus maculatus*, 49 van *Erichthonius* en 5 van *Caprella*.

De heer W. G. N. van der Sleen geeft een lijst der aan de Nederlandsche kust aangetroffen Nederlandsche Evertelaten.

Onderstaande lijst is de samenvatting van wat in de laatste jaren door spr., daarin vooral bijgestaan door den heer W. VAROSSIEAU en de dames W. S. S. VAN BENTHEM JUTTING en H. C. D. DAAMS, is waargenomen gedurende tal van zwerftochten langs onze Westerstranden, zeiltochtjes voor de kust van Terschelling, Texel, IJmuiden, Oostvoorne en Schouwen en in de Eendracht bij Tholen, aangevuld door een verblijf van drie weken in den Helder en de studie der daarop betrekking hebbende litera-

24510

tuur. In de laatste jaren heeft spr. reeds een veertiental voor onze fauna nieuwe Molluskensoorten onder de aandacht der vergadering mogen brengen, in deze lijst vindt men weer ruim twintig soorten, met een N gemerkt, die, voor zoover spr. bekend, nog niet voor onze fauna werden vermeld.

Onderstaande lijst is bedoeld als een samenvatting van wat van onze kustfauna bekend is om mogelijk te maken, dat iemand, die een soort determineert, zich oogenblikkelijk rekenschap kan geven, of zijn vondst de moeite van het vermelden waard is. Spr. hoopt, dat het een eerste stap zal zijn tot een grondiger kennis van onze zeefauna, waarbij dan zoo mogelijk vooral op quantiteit en, waar het levend gevangen dieren betreft, op de levenswijze en het milieu gelet moet worden. Spr. houdt zich gaarne aanbevolen voor aanvullingen en verbeteringen en hoopt, dat vooral de eersten velen zullen zijn.

Wanneer vóór een soortnaam in de lijst een A of Z het meer of minder algemeen voorkomen aangeeft, beteekent dit tevens, dat de soort door spr. en zijn medewerkers verzameld is. Is dit niet het geval, dan volgt achter de soort en vindplaats de naam van dengeen, die ze het eerst voor onze kust vermeldde.

Aan den Heer VERWIJEN, bibliothecaris van Teylers Stichting te Haarlem, brengt spr. zijn hartelijken dank voor zijn zeer gewaardeerde bereidwilligheid hem steeds de benoodigde boekwerken zoo spoedig mogelijk te doen toekomen.

Onderstaande lijst is gerangschikt volgens het systeem, dat gevolgd wordt in de bekende Cambridge Natural History, daar dit werk zeer veel belangrijke gegevens omtrent de fauna der Noordzee bevat.

De letters voor de soortnamen geven aan of de soort is:

- A. Algemeen.
- Pl. A. Plaatselijk algemeen.
- Z. Zeldzaam.
- N. Nieuw voor onze fauna.

Deze letters zijn alleen geplaatst voor door spr. waargenomen soorten, daar in de literatuur opgaven hieromtrent dikwijls ontbreken.

PORIFERA.

- Esperella aegagrophila, Vosmaer, Oosterschelde.
- N. Z. Chalina oculata Bwk., Haven van den Helder.
- Chalinula fertilis Kell., Vosmaer, Oosterschelde.
- A. Halichondria panicea Johnst., Haven Helder, Schouwen, IJmuiden, enz.
- N. Pl. A. Leucosolenia complicata H., Haven Helder. Veel op Halichondria.
- Sycandra ciliata H., Vosmaer, Oosterschelde.
- A. Cliona celata Grant, in schelpen en steenen. Overal langs de kust.

COELENTERATA.

Hydrozoa.

- Aglantha rosea Forbes, v. Breemen, Noordzee.
- Aglaophenia pluma L., Funke, strand Huisduinen.
- A. Antennularia antennina L., IJmuiden, Schouwen.

- Bougainvillia ramosa v. Bened., v. Rees, Oosterschelde.
- A. Calycella syringa L., Nieuwediep (haven opgekord).
- N. Z. Campanularia angulata, Hincks, Hondsbossche op Mytilus, Texelstroom.
- A. Campanularia flexuosa, Hincks, Vangdam, Nieuwediep, Schouwen.
- A. Campanularia pelagica, v. Breemen, plankton haven Nieuwediep.
- Z. Clava multicornis Forskål, haven Nieuwediep om een takje, Zuiderzee.
- Clava squamata, Helder, Tesch.
- A. Clytia Johnstoni Alder, Zandvoort, Helder, Vlieland, Schouwen.
- A. Cordylophora lacustris Allman, haven van Hellevoetsluis, Muidergracht Amsterdam, Zuiderzee.
- Coryne van Benedenii Hincks, v. Rees, Oosterschelde.
- N. Z. Corynopsis Alderi Hodge, haven Helder.
- Diphasia pinnata Pallas, v. Rees, Oosterschelde.
- Eudendrium ramosum L., Lichtschip Haaks (Funke).
- Filellum serpens Hassall, Funke, Texelgronden.
- Z. Gonothyraea gracilis Sars., ten noorden van Terschelling, Texelstroom.
- Z. Gonothyraea loveni Allman, zeegrasweiden bij Vangdam op Zostera.
- A. Halecium halecinum L., Zandvoort.
- A. Hydractinia echinata Flem., Helder (haven) opgekord, Zandvoort, Schouwen, enz.
- A. Hydrallmania falcata L., Nieuwediep, haven op steenen en sponsen, IJmuiden, Westenschouwen.
- Lafoea dumosa Fleming, Funke, Oosterschelde.
- Obelia dichotoma L., v. Rees, Oosterschelde.
- A. Obelia flabellata Hincks, haven Nieuwediep.
- A. Obelia gelatinosa Pallas, Zuiderzee, Zeeuwsche stroomen.
- A. Obelia geniculata L., Schouwen, IJmuiden, Nieuwediep.
- A. Obelia longissima Pallas, Schouwen, Zandvoort, IJmuiden, Petten, Helder.
- Obelia sphaerulina Péron et Lesueur, v. Rees, Eendracht.
- N. Z. Opercularella lacerata Johnston, Schouwen en Oostvoorne.
- Phialidium variabilis Haeckel, v. Rees, Oosterschelde.
- N. Z. Podocoryne carnea Sars, Texelstroom bij Oude Schild, $\pm$ 10 M. diep op steen.
- A. Sertularia abietina L., Zandvoort, IJmuiden, Zeeuwsche stroomen.
- A. Sertularia argentea L., IJmuiden, Meep voor Terschelling, Wadden, Zuiderzee.
- A. Sertularia cupressina L., Schouwen, IJmuiden, Helder, Wadden, Knar.
- A. Sertularia pumila L., Schouwen, Zandvoort, IJmuiden, Helder.
- Syncoryne eximia, Helder, Tesch.
- Thuyaria articulata Pallas, Funke, Oosterschelde.
- Z. Tiara pileata L. Agassiz, Haven Helder, 1912.
- Tubularia indivisa L., Vosmaer, Helder.
- Pl. A. Tubularia larynx, Ellis en Solander, Hondsbossche zeevering, IJmuiden, Haven Nieuwediep, Texelstroom, Vangdam.

Scyphozoa.

- A. *Aurelia aurita* Lam., Hondsbossche, Marsdiep, Zierikzee, enz.
- A. *Chrysaora isosceles* Eschholz, Helder, IJmuiden, enz.
- A. *Cyanea capillata* Eschholz, IJmuiden, Nieuwediep.
- A. *Cyanea Lamarckii* Péron et Lesueur, IJmuiden, Zandvoort, Schouwen, Helder, enz.
- A. *Rhizostoma pulmo* L., Zandvoort, Haven den Helder.

Anthozoa.

- A. *Actinia mesembryanthemum* Ell., IJmuiden, Hoek v. Holland.
- A. *Actinoloba dianthus* Ell., Helder, IJmuiden, Schouwen, enz.
- N. Z. *Alcyonium digitatum* L., Zandvoort, Terschelling, Haaks (levend), Westenschouwen (levend).
- Z. *Bunodes coronata* Gosse, op vlot Amsterdam, Nieuwediep.
- Z. *Sagartia luciae* Verrill., Nieuwediep (Leidam, Stier).
- Z. *Sagartia miniata* Gosse, Nieuwediep op balken in de haven, Lichtschip Haaks.
- Z. *Sagartia nivea* Gosse, vlot van de Amsterdam te Nieuwediep.
- Pl. A. *Sagartia troglodytes* Gosse, Nieuwediep, op mosselen van de Stier, vlotten, enz.
- Pl. A. *Sagartia viduata* Müll., Nieuwediep (Stier, vlotten, steenen in de haven, enz.).
- Z. *Tealia crassicornis* Müll., Hondsbossche zeevering.
- N. Z. *Tealia digitata* Müll., Haaksgronden.

CTENOPHORA.

- Z. *Beroë cucumis* Fabr., Helder, Piertjes aan de Noordkust 1912.
- A. *Pleurobrachia pileus* Modeer, 's zomers overal.

ECHINODERMATA.

- A. *Asterias rubens* Retz, Westenschouwen, Hoek van Holland, Nieuwediep, IJmuiden, Scheveningen, enz.
- Z. *Astropecten irregularis* Pennant, Zandvoort, Haaks, enz.
- Astropecten Mülleri* M. & T., Hoffmann, Nieuwediep.
- Cucumaria frondosa* Gunner, Redeke, Texel.
- A. *Echinocardium cordatum* Pennant, langs de heele kust.
- Echinocardium flavescens* O. F. Müll., Hoffmann, Helder.
- A. *Echinocyamus pusillus* Müll., langs de heele kust.
- N. Z. *Echinus esculentus*, Bergen (fragmenten), Haaks.
- Z. *Ophioglypha albida* Forbes, Nieuwediep.
- A. *Ophioglypha texturata*, Oesterputten bij Nieuwediep, Zandvoort, IJmuiden, Eendracht, enz.
- Ophiopholis aculeata* Gray, Nieuwediep(?).
- A. *Ophiotrix fragilis* Müll., Westenschouwen, IJmuiden, Nieuwediep.
- Pl. A. *Parechinus miliaris* Müll. Westenschouwen, IJmuiden, Hondsbossche, Nieuwediep, Texelstroom, Waddenzee.
- Z. *Solaster papposus* Fabr., Kerbert, Oosterschelde.
- Z. *Spatangus purpureus* Müll., Haaks.

VERMES.

Platyhelminthes.

- N. A. *Leptoplana tremellaris* Müll., Nieuwediep (Stier, Vangdam).
 Z. *Monofus lineatus* O. F. Müll., Nieuwediep op steen in de haven.
 N. Z. *Plagiostoma vittatum*, op *Tubularia*, haven Nieuwediep.
 Pl. A. *Polycelis nigra* Ehrenberg, Noordzeekanaal.

Nemertinea.

- N. Pl. A. *Lineus bilineatus* Delle Chiaje, Stier, Nieuwediep.
 N. Z. *Lineus marinus* Mont., Stier, Nieuwediep.
Lineus gesserensis O. F. Müll., Hubrecht 1879.
 N. Z. *Nemertes Neesii* Oerst., Vangdam, Nieuwediep, Westensch.
 A. *Tetrastemma* (*Oerstedtia*) *dorsalis* Åbildgaard, overal tusschen mosselen, enz.
Tetrastemma flavida Ehrenberg, Mevr. Stiasny, Nieuwediep.

Chaetognatha.

- A. *Sagitta elegans* Verrill, zomerplankton, Zandvoort, Helder.

Ghaetopoda. Polychaeta.

- Z. *Alitta virens* Malmgren, Slikwad, Nieuwediep.
 N. Z. *Amphicora Fabricii* Müll., Nieuwediep, op balken in de haven.
 A. *Amphitrite sigulus* Dalyell, Westenschouwen, in slikkokers, Nieuwediep, in hout, enz.
 Z. *Aphrodite aculeata* L., Zandvoort, IJmuiden.
 Pl. A. *Arenicola marina* L., IJmuiden, Hoek van Holland, Schouwen, Helder, enz.
 A. *Autolytus prolifer* Müll., kust van Texel, Nieuwediep.
 Pl. A. *Capitella capitata* Fabr., Slikwad, Nieuwediep.
Cirratulus cirratus Müll., Horst, Veere.
 N. Pl. A. *Dinophilus caudatus* Fabr., plasjes achter Hondsbosche zee-wering.
 N. Z. *Dodecaceria concharum* Oerst., Haven Nieuwediep, in Vilvoordsche steen. Ook epitoke vorm.
Eteone picta Fabr. Horst, Oosterschelde.
 A. *Eulalia viridis* Müll., Helder (Stier), Westenschouwen, enz.
 Z. *Eumida sanguinea* Oerst., in gaten in Heremietschelp, Helder.
 A. *Harmothoe imbricata* L., Nieuwediep, Vangdam.
Laenilla glabra Mgrn., Horst, Zuiderzee.
 A. *Lagisca propinqua* Sars, Nieuwediep, haven op steenen.
 A. *Lepidonotus squamatus* L., Westenschouwen, Nieuwediep, Hondsbosche.
Nephtys caeca Fabr., Horst, Zuiderzee.
 Pl. A. *Nephtys Hombergii* Aud. et M.-Edw., Slikwad Harsens, zeer veel.
 A. *Nereis diversicolor* O. F. Müll., Slikwad Harsens, veel.
 A. *Nereis dumerilii* Aud. et M.-Edw., Nieuwediep, Hout bij Vangdam, o. a. epitoke vorm.
Nereis fucata Sav. Horst, overal.
 Z. *Nereis longissima* Johnst., Vangdam, Nieuwediep.
 Z. *Nereis Marienii* Aud. et M.-Edw.(?), Slikwad Nieuwediep.

- A. *Nereis pelagica* L., Helder, Schouwen, Hondsbossche (epitoke vorm).
 Z. *Nereis succinea* Leach, Nieuwediep.
Nerine cirratulus Delle Chiaje, Horst, Nieuwediep.
 Z. *Nychia cirrhosa* Pall., Haven Nieuwediep.
Ophelia limacina Rathke, Horst.
Owenia fusiformis Delle Chiaje, Horst.
 A. *Pectinaria belgica* Pall., algemeen langs de kust.
 A. *Pholoë minuta* Fabr., Nieuwediep op mosselen.
Phyllodoce lamelligera Johnst., Horst, Zuidoostzee.
 A. *Phyllodoce maculata* Müll., kolenschuit voor Zoöl. Stat.
 A. *Polydora ciliata* Johnst., borende in steen, Schouwen, Helder.
 N. Pl. A. *Polydora flava* Claparède, Nieuwediep, in hout uit zeegrasweiden.
Polynoë impar Johnst, Horst, Oosterschelde.
 Z. *Pomatoceras triquetrum* L., op aangespoelde manden, kurk enz. Westenschouwen en Helder levend.
Sabella pavonia Sav., Horst. (?)
 N. Z. *Sabellaria alveolata* Sav., Lichtschip Haaks, strand Zandvoort.
 Pl. A. *Scoloplos armiger* Müll., Slikwad bij Vangdam.
Siphonostoma sordidum Horst.
 A. *Spirorbis borealis* Daudin, overal langs de kust op *Fucus*, in *Buccinum*, enz.
 N. Z. *Spirorbis spirillum* L., op *Hydrallmania*, voor Westenschouwen.
Sthenelais boa Johnst. (?) Horst.
 A. *Terebella conchilega* Pallas (*Lanice conchilega*), Helder, Zandschor bij de Harsens, Hondsbossche Zeewering. Overal aan het strand.
 Z. *Trophonia plumosa* Müll., Noordzee voor IJmuiden.

Hirudines.

- Z. *Pontobdella muricata* L., op roggen voor de kust.

Gephyrea.

- Z. *Echiurus pallasii* Guérin, Slikwad, Nieuwediep.

POLYZOA.

- A. *Alcyonidium gelatinosum* L. Overal langs de kust. Zeer veel op Schouwen.
 Z. *Alcyonidium hirsutum* Flem., Zandvoort.
 Z. *Alcyonidium parasiticum* Flem., Zandvoort, Hoek van Holland.
 A. *Anguinella palmata* van Ben., Helder (haven) opgekord.
 A. *Bicellaria ciliata* L., Helder (haven) op spons.
Bowerbankia imbricata Adams, Vigelius, Oosterschelde.
Bugula plumosa Pallas, Vigelius, Oosterschelde.
 A. *Bugula turbinata* Alder, Helder (haven) opgekord.
 Z. *Crisis eburnea* L., IJmuiden op *Flustra* fol.
 A. *Farrella repens* Farre. Overal langs de kust.
 A. *Flustra foliacea* L., Zandvoort, IJmuiden, Wijk aan Zee, Oosterschelde.
 Z. *Flustra truncata* L., Zandvoort, IJmuiden.
Gemellaria loricata, Helder, Tesch.
Hornera lichenoides Linné, Hoffmann, Westgat.

- N. Z. *Lepralia pallasiana* Moll., Helder. Op steenen van den zeedijk, laagwaterlijn.
Lepralia reticulata Johnston, Hoffmann, steenen Noorderhoofd.
- A. *Membranipora membranacea* L., Westenschouwen, IJmuiden, Petten, Nieuwediep enz.
- P. A. *Membranipora membranacea* L. var. *erecta* Loppens, Walcheren, plasjes achter Hondsbossche, Hoorder Nieuwland, Texel, Inlagen en Rondewiel, Schouwen, Rockanje enz.
- A. *Membranipora pilosa* L., Schouwen, IJmuiden, Nieuwediep.
Microporella ciliata Pallas, Vigelius, Oosterschelde.
- N. Z. *Schizoporella spinifera* Johnston, Noorderhoofd op steen.
- A. *Scrupocellaria scruposa* L., Helder (haven) op spons.
Valkeria uva Fleming, Hoffmann, Westgat.

MOLLUSCA.

Cephalopoda.

- Eledone aldrovandi* Raf., Weber, Nieuwediep,
Moschites cirrosa Lam., Hoek, Kijkduin.
- Z. *Loligo forbesi* Steenstrup, Eendracht bij Texel.
Loligo media Linné, Katwijk, Terschellingerbank.
Ommastrephes sagittatus Lamarck, Weber, Noordwijk, Scheveningen.
- Z. *Polypus vulgaris* Lam., Zandvoort.
Sepia orbignyana Férussac, Noordwijk, Zandvoort.
Sepia elegans d'Orbigny, Zandvoort, Noordwijk,
- A. *Sepia officinalis* Linné, Noordwijk, Zandvoort, Schouwen enz.
Sepiola atlantica d'Orb., Hoek, dicht bij de kust algemeen.
Sepiola scandida Steenstrup, Vlissingen, IJmuiden.

Gastropoda Amphineura.

- Z. *Lepidopleurus cancellatus* Sow., Ierseke.
- A. *Lepidochiton cinereus* L., Harlingen, Helder, Texel, Terschelling, Tholen, Zeeuwsche stroomen, Ameland enz.

Gastr. Prosobranchia.

- Z. *Adeorbis subcarinatus* Montagu, Wijk aan Zee, Zandvoort.
- Z. *Aporrhais (Chenopus) pes-pelecani* L., Ameland, Bergen, Scheveningen.
- A. *Assemania grayana* Leach., Zuiderzee, Bergen op Zoom.
- A. *Buccinum undatum* L. Overal langs de geheele kust.
- Z. *Buccinum undatum* L. monstr. *acuminatum* Brod., Hoek van Holland, Zandvoort.
- Z. *Buccinum undatum* L. monstr. *carinatum* Turton, Hoek van Holland.
- Z. *Gibbula cineraria* L., Scheveningen, Zandvoort.
Gibbula tumida Mont., Noordwijk (Rijksmuseum van Nat. Hist. Leiden).
Hydrobia jenkinsi Smith. Brakwaterplassen, Hondsbossche, Schoten, Diemen, Zeeland.
- A. *Hydrobia stagnalis* Baster, Zierikzee, Zuiderzee, Diemen.
- Pl. A. *Lacuna divaricata* Fabr., Texel, Marsdiep, levend op zeegras voor de Mok, Wieringen.

- Lacuna parva da Costa, Weber, Nieuwediep.
- A. Lora turricula Montagu, Hoek van Holland, IJmuiden.
- A. Littorina littorea L., Vlissingen tot Terschelling.
- Pl. A. Littorina obtusata L., subsp. littoralis L., Zeeuwsche stroomen, Hoek van Holland, Harlingen, Terschelling.
- A. Littorina saxatilis Olivi., Petten, Schouwen (inlagen), Texel, Terschelling, Vlissingen.
- A. Littorina saxatilis Olivi., subsp. rudis Maton., Stavoren, Petten (brakwaterplassen), Vlissingen tot Terschelling.
- A. Nassa reticulata L., Vlissingen tot Terschelling.
- A. Nassa reticulata L., var. nitida Jeffer. Vlissingen tot Terschelling.
- Z. Nassa incrassata Ström., Wassenaar, Zandvoort.
- A. Natica alderi Forbes, Vlissingen tot Terschelling.
- A. Natica catena D. C., Vlissingen tot Terschelling.
- Z. Neptunea antiqua L., Vlissingen, Texel, Scheveningen.
- Z. Ocinebra erinacea L., Loosduinen (v. Heurn).
- Z. Onoba striata J. Adams, var. aculeus Gld., Wijk aan Zee, Petten (brakwaterplassen). Nooit levend.
- Pl. A. Patella vulgata L., Westenschouwen, Loosduinen, Ierseke, Domburg.
- A. Peringia ulvae Pennant, Vlissingen tot Terschelling. Ook in de Zuiderzee.
- Pl. A. Purpura lapillus L., Zoutelande, Domburg, Westenschouwen.
- Z. Rissoa inconspicua Alder, Durgerdam.
- A. Scala clathrus L., Vlissingen tot Terschelling.
- Z. Scala turtonis Turt., Zandvoort, Ameland.
- Z. Tritonofusus gracilis D. C., Katwijk, IJmuiden, Scheveningen, Zandvoort.
- Z. Trivia europaea Mont., Zandvoort. Levend 10 Febr. 1915.
- Z. Turritella communis Lam., Hoek van Holland tot Terschelling.
- Pl. A. Zippora membranacea Adams, Zandvoort, Helder, Marsdiep, vóór de Mok levend op zee gras, Terschelling, Griend.

Gastr. Opisthobranchia.

- Z. Acanthodoris pilosa Müller, Nieuwediep, West Kapelle, Noordwijk.
- Z. Actaeon tornatilis L., Zandvoort, IJmuiden.
- A. Aeolidia papillosa L., Helder (Stier), IJmuiden, Noordwijk.
- Z. Aeolis aurantiaca Alder et Hancock, Nieuwediep.
- A. Aeolis aurantiaca Alder et Hancock, var. pallida Loman, Haven Nieuwediep.
- Z. Alderia modesta Loven, Kerbert, Durgerdam.
- Z. Ancula cristata Alder, Nieuwediep, IJmuiden.
- A. Corambe batava, Kerbert, Nieuwediep, Marsdiep vóór de Mok, Durgerdam, Wieringen.
- A. Dendronotus frondosus Ascanius, Nieuwediep (kolenschip vóór het Zoöl. Station), IJmuiden.
- Doto coronata Gmelin, Haven Nieuwediep.
- Z. Elysia viridis Mont., Schelde, Nieuwediep.
- A. Embletonia pallida Alder et Hancock, Nieuwediep (op Bougainvillia v. d. buik v. d. Stier), Durgerdam (Augustus 1881, Dr. Kerbert).

- A. *Facelina coronata* Forb. & Goods. Haven Helder op kolenschip voor het Zoöl. Stat., op opgekorde steenen, Westenschouwen (dijk bij Burghsluis 1919).
 Z. *Facelina drummondi* Thompson, Nieuwediep (kolenschip vóór het Zoöl. Station).
 N. Z. *Goniodoris nodosa* Montagu, Nieuwediep.
 N. Z. *Lamellidoris aspera* Alder et Hancock, Texelstroom (10 M. diep op Tapes).
 A. *Lamellidoris bilamellata* L., Helder (Stier), IJmuiden, Hondsbossche, Huisduinen.
 Z. *Philine aperta* L., IJmuiden, Ameland, Terschelling.
 Z. *Retusa obtusa* Montagu, Zandvoort, Nieuwediep, Petten (brakwaterplassen), Holwerd, Terschelling tot Griend. Nooit levend.
 A. *Tergipes despectus* Johnston, Katsche Veer, op *Obelia longissima*, Nieuwediep op *Tubularia* 1913, Marsdiep voor de Mok op *Obelia gemiculata*, die op *Laminaria* groeide 1919.

Gastr. Pulmonata.

- Pl. A. *Alexia myosotis* Drap., Oosterschelde, Waddenzee, Zuiderzee.

Pelecypoda.

- Z. *Anomia ephippium* L., var. *aculeata* Müll., Zandvoort.
 Z. *Anomia ephippium* L., Zandvoort, Hondsbossche.
 Z. *Barbatia lactea* L., Druyvesteyn, Zandvoort.
 A. *Barnaca candida* L., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Cardium echinatum* L., Goeree (doos), Zandvoort, Noordwijk.
Cardium echinatum L., var. *Duragni* de B., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Cardium edule* L., Vlissingen tot Terschelling.
 Pl. A. *Cardium edule* L., var. *rustica* Jeffreys, Zandvoort, Zierikzee, (Ronde Wiel), binnenwateren Walcheren.
 A. *Cardium norvegicum* Spengl., Vlissingen tot Terschelling, IJmuiden, Febr. 1915. Doos v. Heurn.
 Z. *Chlamys opercularis* L., Zandvoort. Soms levend op manden.
 Z. *Chlamys varius* L., IJmuiden.
 Z. *Cultellus pellucidus* Pennant, Noordwijk.
 Z. *Cyprina islandica* L., Goeree, Noordkust (doos), Ameland.
 Z. *Donax trunculus* L., Schepman, Roompot.
 A. *Donax vittatus* Da C., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Ensis ensis* L., Vlissingen, Helder.
 A. *Ensis ensis* L., var. *minor*, Hoek van Holland, Helder.
 Pl. A. *Ensis siliqua* L., Goeree z, Scheveningen z, Zandvoort z, Rottum a, Ameland a, Terschelling a.
 Z. *Lutraria elliptica* Lam., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Maccma balthica* L., Vlissingen, Terschelling.
 A. *Mactra corallina* L., var. *atlantica* B. D. D., Vlissingen tot Terschelling.
 Z. *Mactra corallina* L., var. *atlantica* B. D. D., monstr. *truncata* v. d. S., Hoek van Holland, IJmuiden.
 Z. *Malletia obtusa* Sars, Noordwijk (Rijks Museum).
 A. *Montacuta bidentata* Mont., langs beele kust.
 Pl. A. *Mya arenaria* L., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Mya truncata* L., Vlissingen tot Terschelling (doozen zeldzaam).

- A. *Mytilus edulis* L., Vlissingen tot Terschelling.
 Z. *Mytilus edulis* L., var. *galloprovincialis* Lam., Zandvoort (10 Febr. 1915 op een mand).
 Z. *Nucula nucleus* L., Scheveningen, Zandvoort.
 A. *Ostrea edulis* L., Terschelling, Zandvoort, IJmuiden, Goeree, Zeeland, Meep, Texelstroom. Levend.
 Z. *Pecten maximus* L., Weber, Kattendijke.
 A. *Petricola pholadiformis* Lam., Vlissingen tot Terschelling.
 Z. *Saxicava arctica* L., IJmuiden, Helder, Zandvoort.
 Pl. A. *Scrobicularia plana* Da Costa. Doozen op de eilanden en IJmuiden, Vlissingen tot Terschelling.
 Z. *Solen vagina* Linné, Schouwen, Wijk aan Zee.
 Pl. A. *Spisula solida* L., Vlissingen tot Helder.
 A. *Spisula subtruncata* D. C., Vlissingen tot Terschelling.
 A. *Syndosmya alba* Wood, Vlissingen, Terschelling.
 Z. *Syndosmya prismatica* Mont., Zandvoort, netten kustvisschers, Druyvesteyn, Terschelling.
 Pl. A. *Tapes pullastra* Montg., Vlissingen, Terschelling, Doozen, Zoutelande, IJmuiden, Callantsoog, Meep, Texelstroom.
 Z. *Tellinomya ferruginosa* Mont., Zandvoort, Helder.
 Z. *Tellina crassa* Gmel., Noordwijk.
 A. *Tellina fabula* Gronovius, Vlissingen, Terschelling.
 A. *Tellina tenuis* D. C., Vlissingen, Terschelling.
 Z. *Teredo megotara* Hanley, Scheveningen, Helder.
 A. *Teredo navalis* L., Zandvoort.
 Z. *Teredo norvegica* Spengl., Zeeland.
 A. *Venus (Chamelaea) gallina* L., Hoek v. Holland veel doozen, Bergen zeer veel, Vlissingen, Terschelling, Nieuwediep.
 Z. *Venus (Chamelaea) gallina* var. *striolata* da Costa, Zandvoort.
 Z. *Volsella barbata* L., Druyvesteyn, Zandvoort.
 Z. *Volsella modiolus* L. Goeree, Meep.
 Z. *Volsella phaesolina* Phil., Zandvoort 10 Februari op aangespoelde mand.
 A. *Zirphaea crispata* L., Vlissingen tot Terschelling.

CRUSTACEA.

Copepoda.

- Z. *Lernaea branchialis* L., voor IJmuiden op kabeljauw.

Cirripedia.

- A. *Balanus balanoides* L., IJmuiden, H. v. Holland, Hondsbossche, Schouwen, Helder, bij de hoogwaterlijn.
 Z. *Balanus crenatus* Brug., Zandvoort, IJmuiden enz. op schelpen, krabben enz.
Balanus Hameri Asc., Hoek, Katwijk.
 Pl. A. *Balanus improvisus* Darw., IJ, Noordzeekanaal.
 Z. *Balanus porcatus* D. C., op *Neptunea*, *Buccinum* (Zandvoort, Hoek van Holland) zeldzaam.
 A. *Lepas anatifera* L., Zandvoort, IJmuiden, W. a. Zee. Steeds op drijvende voorwerpen.
Lepas pectinata Spengler, Hoek, Katwijk.
Peltogaster Paguri Rathke, v. Bemmelen, Scheveningen.

- Pl. A. *Sacculina carcini* Rathke, op *Carcinus moenas*. Veel op Texel en Nieuwediep, ook Schouwen enz.
Verruca strömia Müll., Zandvoort op *Neptunea*, W. aan Zee op *Laminaria*.

Mysidacea (Schizopoda).

- Gastrosaccus sanctus* v. Ben., Hoek, Oosterschelde.
Mysis Kervillei G. O. Sars, Hoek, Oosterschelde enz.
Mysis ornata G. O. Sars, Hoek, Terschelling.
Mysis spiritus Norman, Hoek, Oosterschelde.
 A. *Neomysis vulgaris* Thoms., Muiden.
Podopsis slabberi P. J. v. Beneden, Hoek, Oosterschelde.
 A. *Praunus flexuosus* O. F. Müll., IJmuiden, Camp, Nieuwediep.
 A. *Praunus inermis* Rathke, IJmuiden.
Praunus neglectus G. O. Sars, v. Goor, Wieringen.

Cumacea.

- Cuma Edwardsii* Goodsir., Hoek, Westerschelde.

Isopoda.

- Anceus maxillaris* Mont., Hoek, Walcheren.
 A. *Eurydice pulchra* Leach, Hondsbossche.
 A. *Idothea balthica* Pallas, overal langs de kust.
 A. *Idothea linearis* Bate & Westwood, Hondsbossche, Terwoude.
 A. *Idothea viridis* Slabber, Hondsbossche zeekering, Schouwen.
 A. *Jaera marina* L., Plasjes achter Hondsbossche zeeuw., Schouwen, Muiden.
 A. *Ligia oceanica* L., op zeekeringen en palen overal.
 A. *Limnoria lignorum* Rathke, Schouwen, Nieuwediep.
 A. *Sphaeroma rugicauda* Leach, achter Hondsbossche, Putten en Doovekoolsweel, Nieuwediep.

Amphipoda.

- Aora gracilis* Sp. Bate, Wieringen.
Atylus hispidus Spence Bate, Hoek Oosterschelde.
Atylus falcatus Metzger, Hoek Oosterschelde.
Atylus Swammerdamii Milne-Edwards, Hoek Oosterschelde.
Atylus vedlomensis Sp. Bate & Westwood, Hoek Oosterschelde.
Calliopius laeviusculus Kröyer, Hoek Helder.
 Pl. A. *Caprella linearis* L., Nieuwediep op *Tubularia*, Hondsbossche op *Tubularia*.
Cerapus difformis Milne-Edwards, Hoek Terschelling.
Cheirocratus Sundevalli Rathke, Hoek Terschelling.
Chelura terebrans Phil., Hoek Harlingen.
 A. *Corophium crassicorne* Bruz., Nieuwediep.
 A. *Corophium grossipes* L., Texel in brak water, Terschelling (Grie), Schouwen, Nieuwediep enz.
 A. *Gammarus locusta* L., Muiden, Plasjes achter Hondsbossche.
 A. *Gammarus marinus* Leach, overal langs de kust.
Hyale nilsoni Rathke, Hoek Oosterschelde.
 A. *Hyperia galba* Montg., overal onder kwallen.
Iphimedia obesa Rathke, Hoek Oosterschelde.
Megaloropus agilis Norman, Hoek Oosterschelde.

Melita obtusata Montg., Hoek, overal in diep water.
 Melita palmata Montg., Hoek, Vlissingen.
 Metopa rubrovittata G. O. Sars, Hoek Oosterschelde.
 Microdeutopus gryllotalpa Costa, Hoek Oosterschelde.
 Microprotopus maculatus Norman, Hoek Terschelling, Oosterschelde.

- Orchestia Deshayesii Audouin, Hoek Texel.
 A. Orchestia gammarella Pall., overal aan het strand.
 Podalirius typicus Kröyer, Hoek Zuiderzee.
 A. Podocerus falcatus Montg., overal op hout, Laminaria enz.
 Pontocrates arenarius Sp. Bate, Hoek Oosterschelde.
 Proto ventricosa Müll., Hoek, algemeen.
 Sulcator arenatus Slabber, Hoek, Oosterschelde.
 A. Talitrus locusta Pall., overal op het strand.
 Talorchestia Crito Mobbing, Katwijk.

Dec. Macrura.

- Z. Astacus gammarus L., Schoor bij Zandvoort.
 Callianassa subtarravaca Mont., Texel.
 A. Crangon vulgaris L., overal langs de kust
 Z. Nephrops norvegicus L., aangespoeld IJmuiden.
 Palaemon (Leander) longirostris H. M.-Edw., De Man, Zeeuw-
 sche stroomen.
 Z. Palaemon (Leander) serratus Penn., IJmuiden in de haven.
 Palaemon squilla L., De Man, Oosterschelde.
 A. Palaemonetes varians Leach, achter de Hondsbossche, IJ,
 Doovekoolsweel op Texel, Rockanje, Kaasjeswater Zierikzee.
 Pandalus annulicornis Leach, Hoek Oosterschelde.

Dec. Anomura.

- A. Eupagurus bernhardus L., overal langs de kust.
 Z. Lithodes maja L., IJmuiden, Katwijk.
 Z. Porcellana longicornis Penn., Zandvoort op aangespoelde man-
 den.
 Z. Porcellana platycheles Penn., Zandvoort op aangespoelde mand.

Dec. Brachyura.

- A. Cancer pagurus L., overal langs de kust.
 A. Carcinus maenas L., overal langs de kust.
 Z. Corystes cassivelaunus Penn., Zandvoort.
 A. Heteropanope tridentata Maitland, Schellingwoude.
 A. Hyas araneus L., overal langs de kust, veel op Schouwen.
 Z. Hyas coarctatus Leach, Nieuwediep.
 Z. Macropodia phalangium Penn., Eendracht bij Tholen.
 Z. Pinnotheres pisum L. In Mytilus, Mactra enz. IJmuiden en
 Zandvoort.
 A. Portumnus latipes Penn., Zandvoort, Hoek van Holland enz.
 Portunus arcuatus Leach., Texel, Terschelling.
 A. Portunus holsatus Fabr., veel op Schouwen, IJmuiden. Mars-
 diep enz. weinig.
 Z. Portunus puber L., Zandvoort, Hoek van Holland.

PYCNOGONIDA.

- Ammothea echinata Hodge, Hoek.
 Anoplodactylus petiolatus Kröyer, Hoek.
 Chaetonymphon hirtum Fabr.
 A. Nymphon gracile Leach, Nieuwediep.
 Nymphon rubrum Hodge, Nieuwediep.
 Pallene brevirostris Johnston, Hoek.
 A. Phoxichilidium femoratum Rathke, Nieuwediep.
 A. Pycnogonum littorale Ström., Nieuwediep, IJmuiden, Westenschouwen.

TUNICATA.

- Pl. A. Botryllus violaceus Edw., Helder, Haven op zee gras, Westenschouwen zee grasweiden, Waddenzee, Eendracht.
 Doliolum nationale Borgert, Delsman, Haaks.
 Fritillaria borealis Lohm., Redeke, Oosterschelde.
 Z. Molgula ampulloides v. Ben., IJmuiden, Hoek van Holland.
 A. Oikopleura dioica Fol., Plankton IJmuiden, Nieuwediep.

De bovenstaande lijst geeft spr. aanleiding tot de volgende opmerkingen.

PORIFERA.

Het verwondert mij, *Chalina oculata* nog niet in onze literatuur vermeld te vinden. Ik weet, dat zij reeds vroeger aan onze kust is waargenomen. Uiterlijk mag zij iets op de gewone broodspans gelijken, bij het maken van coupes valt het regelmatige maaswerk van vierkanten, dat zoo typisch is voor den bouw der *Chalina's*, oogenblikkelijk op.

Een tweede nieuwe soort voor onze fauna is *Leucosolenia complicata* H., een keurig kalksponsje, dat tamelijk algemeen voorkomt onder aan den zijkant van de groote broodspans in de haven van den Helder. De soort verdient gerust de toevoeging algemeen, wat van *Chalina* niet gezegd kan worden.

COELENTERATA.

Hydrozoa.

Van deze, in hoofdzaak door Mej. VAN BENTHEM JUTTING bewerkte groep, mocht het ons gelukken een 4-tal voor onze fauna nieuwe soorten aan te treffen, terwijl bovendien nog eenige op nadere determinatie wachten. De nieuwe soorten zijn: *Podocoryne carnea*, *Opercularella lacerata*, *Corynopsis Alderi*, *Campanularia angulata*, waarvan vooral laatstgenoemde soort de aandacht vraagt, die begin September aan de Hondsbossche zee wering verzameld werd. Bij deze soort treedt namelijk een zeer merkwaardig orgaan op, een verlengstuk van den hoofdstam van den poliepenstok, dat eigenaardig gedraaide vertakkingen vertoont. Tot nog toe vonden wij in de literatuur niets over de functie ervan vermeld en bij een voorloopig onderzoek konden geen nematophoren worden gezien, wier aanwezigheid anders een aanwijzing zou zijn geweest, dat wij hier met een dactylozoidachtig iets te doen hadden.

Wij hopen nog eens in de gelegenheid te zijn, deze soort levend te observeren, om te zien of met deze zweep, die soms langer is dan het poliepenstokje, wellicht bewegingen worden uitgevoerd.

Scyphozoa.

De vijf aangetroffen soorten zijn alle bekend.

Anthozoa.

Behalve een tijdens ons verblijf van het lichtschip Haaks (dat misschien als bruikbare grens van wat nog tot onze kustfauna gerekend kan worden, mag worden aangenomen, hoewel ik deze zaak het volgend jaar nader hoop na te gaan) aangebrachte *Tealia digitata* Müll., die nog niet uit onze buurt bekend was, werden nieuwe soorten niet aangetroffen. Wel wil ik even wijzen op de eigenaardige verspreiding der soorten. *Actinia mesembryanthemum*, anders toch een der algemeene soorten van onze kust, heb ik in de heele haven van Nieuwediep niet kunnen vinden. Zij schijnt bijzonder op branding gesteld te zijn, onthreekt bijv. ook op de Oostkust van Helgoland.

Sagartia viduata en *S. troglodytes*, die men haast nooit voor onze fauna hoort noemen, zijn in de haven op de vlotten bepaald algemeen en komen met de kor ook van grootere diepte op steenen mee omhoog. Vooral van *S. troglodytes* werden prachtige exemplaren waargenomen met half wit, zwart of oranje gekleurde tentakels.

Sagartia miniata is in de haven vrij zeldzaam, maar schijnt op de Haaksgronden weer algemeen te zijn. De mooie *Sagartia luciae* met goudgele lijnen over den groenen tronk werd wel weer tamelijk veel gevonden, maar de anemoon van de haven is en blijft de plankton-etende *Actinoloba dianthus*. *Bunodes coronata* en *Sagartia nivea* werden slechts eenmaal in de haven aangetroffen.

Interessant was nog de vondst van wat ik eerst voor een kleine anemoon hield, maar zich later ontpopte als een der ontwikkelingsstadia van een kwal o. a. doordat slechts vier septen aanwezig bleken te zijn. Met behulp van het aquarium van Natura Artis Magistra hoop ik hier de strobilatie te kunnen waarnemen.

Alcyonium digitatum L. bleek mij zoowel op Schouwen als op Nieuwediep tusschen eb en vloedlijn voor te komen. Een prachtig oranje exemplaar op Schouwen deed ons naar de tropische koraal-tuinen verlangen.

CTENOPHORA.

Beroë werd eenmaal, *Cydippe* overal en steeds waargenomen.

ECHINODERMATA.

Hiervan heb ik slechts apart te vermelden de vondst van een aantal brokstukken van de schaal van *Echinus esculentus* bij Bergen, waaruit blijkt, dat deze soort ook in ons kustgebied leeft.

VERMES.

Platyhelminthes.

Van deze groep mocht ik twee voor onze fauna nieuwe vormen waarnemen, en wel de tamelijk algemeene *Leptoplana tremellaris*, een typische, bruin gevlekte *Turbellarie*, en *Plagiostoma vittatum*, een alleraardigst violetbruin diertje met witte banden, slechts enkele millimeters groot. Hiervan werd een enkel exemplaar op *Tubularia* aangetroffen.

Nemertinea.

Van deze groep moest Mevr. STIASNY—WIJNHOFF enkele jaren geleden nog schrijven, dat aan onze kust geen groote soorten schenen voor te komen, daar ze er nog nooit waren waargenomen. Of het materiaal van *Lineus obscurus*, dat Prof. HUBRECHT indertijd onderzocht, inderdaad uit de Zeeuwsche stroomen afkomstig was, schijnt namelijk geheel niet vast te staan.

Wij kunnen de boven aangehaalde verzuchting van Mevrouw STIASNY in blijdschap doen verkeereren, want niet minder dan drie groote soorten in meerdere exemplaren werden door ons verzameld buiten de ontzettend algemeene *Tetrastemma dorsalis*, die ook zij vermeldt. Op Schouwen vond ik begin Augustus de eerste *Nemertes Neesii*, ruim een halven Meter lang, en kon daarna in den Helder op de Stier in de haven en op den Vangdam tusschen de steenen nog twee exemplaren verzamelen. Op de Stier of eigenlijk onder de Stier, het oude oorlogschip, dat aan de Zuidoostpunt van de haven ligt, verzamelde ik tusschen de mossels twee exemplaren van *Lineus bilineatus*, tusschen de 20 en 30 cM. lang; last not least, ook weer tusschen de mosselen op de Stier een prachtexemplaar van *Lineus gesserensis* van meer dan twee Meter.

Lineus obscurus heb ik aan onze kust nog niet aangetroffen, zoodat deze soort in de lijst voorloopig een vraagteken zal moeten blijven dragen.

Chaetognathen.

Alleen Basters zeepijl vond ik meermalen in plankton op verschillende plaatsen langs onze kust.

Chaetopoda.

Alvorens tot de Polychaeten over te gaan moet ik vermelden, dat een vertegenwoordiger der hoogst merkwaardige Archianneliden, namelijk *Dinophilus caudatus* Fabr. (voor den soortnaam kan ik niet volop instaan) zeer algemeen is in verscheidene plasjes achter de Hondsbosche zeevering. Voorloopig wil ik deze soort echter vast, evenals VAN BENEDEN voor de Belgische kust, voor onze kust vermelden.

Van de eigenlijke Polychaeta mocht ik de volgende nieuwe vormen aantreffen. *Alytia virens*, hoewel niet nieuw voor onze fauna, mag om haar zeldzaamheid wel even worden genoemd. Het slikwad achter den Leidam leverde een exemplaar van ongeveer 20 cM. lengte.

Amphicora fabricii Müll., een zeer bekoorlijke sédentaire worm, met een merkwaardige, aan de Bryozoen herinnerend vertakte tentakelkrans aan den kop, werd in zijn slikkokertje meermalen aangetroffen op vloten in de haven. Merkwaardig is, dat op het achterste segment zich een oogvlek bevindt, die het diertje waarschijnlijk zeer te pas komt, wanneer het, zooals zijn gewoonte is, achterwaarts vluchtende, een nieuwe schuilplaats zoekt.

Dodecaceria concharum. Alweer een in een koker levende soort, die ik ten getale van een stuk of tien, waarvan ongeveer de helft in epitoken toestand, aantrof in een Doornikschen steen, opgehaald uit de haven. De afbeelding van den epitoken vorm zal den meesten uwer uit HESSE-DOFLEIN, Tierbau und Tierleben, bekend zijn. De geweldige „swimming bristles” waren werkelijk wonderbaarlijk om te aanschouwen.

Polydora flava Claparède bouwt op stukken hout en veen in de

zeegrasweiden bij den vangdam net zulke slikkokers als haar verwant, *P. ciliata*, in de Doorniksche steenen der dammen. Ook heb ik exemplaren in Mollusken aangetroffen. Veel, wat voor het werk van het boorsponsje is gehouden, is niet anders dan woningen van de bij ons zeer algemeene *Polydora ciliata*.

Sabellaria alvcolata, een zandkokerworm, komt rondom het Haakslichtschip levend voor. Daar ik tweemaal aangespoelde schelpen met hare kokers bezet vond, meen ik ze hier voor onze fauna te mogen vermelden.

Spirorbis borealis Daudin, het aan onze stranden zoo algemeene posthoortje, heb ik in de heele wetenschappelijke literatuur over ons strand niet kunnen vinden. Minder verwondert mij dit van de verwante *Spirorbis spirillum* L., die alleen op Hydroiden voorkomt en waarvan ik vlak voor Westenschouwen een exemplaar verzamelde, en van een andere soort, links gewonden en sterk gekield, waarvan ik U indertijd reeds exemplaren van onze kust toonde en die bij den Helder zeer algemeen bleek te zijn. Deze soort heb ik echter nog niet kunnen determineeren.

Van *Hirudineen* en *Gephyreen* heb ik niets bijzonders te melden.

POLYZOA.

Na mijn vorige mededeeling over *Membranipora membranacea* var. *erecta* vond ik deze soort nog in zeer groote hoeveelheden in de inlagen op Schouwen en in het Doovekoolsweel (let op den naan) in den Prins Hendrik-polder op Texel. Ook verdient misschien vermelding, dat overal op onze kust de niet behaarde variëteit van *Membranipora pilosa* (waarschijnlijk de variëteit *dentata* van Hincks) veel meer voorkomt dan het type. Nieuwe soorten zijn:

Lepratia pollasiana, die korsten vormt op steenen aan de dijken.
Schizoporella spinifera, die op dezelfde wijze groeit.

MOLLUSCA.

Cephalopoden geven geen aanleiding tot opmerkingen, van de Pelecy-poden wachten nog steeds twee soorten op determinatie door buitenlandsche specialiteiten. De reusachtige Chitons, verzameld op Schouwen en bij de Harsens, waar ook exemplaren van meer dan 25 millimeter werden gevonden, bleken alle te behooren tot *Trachydermon cinereus* L.

Wat de *Gastropoda Prosobranchia* betreft, ik weet niet, of het algemeen bekend is, dat in de zeegrasweiden voor den Vangdam *Rissoa (Zippora) membranacea* en *Lacuna divaricata* in zeer groote hoeveelheid levend voorkomen. Ik heb veel moeite gedaan daar *Retusa obtusa* en *Rissoa striata* levend te vinden, die ik subfossiel zeer veel aantrof in de brakwaterplasjes achter den Hondsbosschen Zeedijk, maar het mocht niet gelukken.

Van de in Nederland levende *Gastropoda Opisthobranchia* konden in den Helder de meeste *Nudibranchia* worden verzameld en bestudeerd. Als nieuw voor onze fauna mogen afzonderlijk vermeld worden:

Lamellidoris aspera uit de diepten van Texelstroom.

Goniodoris nodosa Montg. van den Helderschen zeedijk, een uiterst merkwaardig diertje, dat den mantel in plooiën omhoog gevouwen draagt.

De merkwaardige *Corambe batava* blijkt bij den Helder heel niet

zeldzaam te zijn. Op verscheidene plaatsen werden kleine zoowel als groote (tot 5 m M.) exemplaren verzameld.

Noch over Crustaceen, noch over Pycnogoniden of Tunicaten heb ik U iets bijzonders te melden. Nieuwe waarnemingen werden niet gedaan. De lijst geeft de door HOEK, LOMAN en anderen gevonden soorten en wat wij er van tot nog toe mochten aantreffen.

De Heer G. Romijn spreekt over de Aeolosomatidae en Naididae in Nederland.

Bij het bestudeeren der Oligochaeten heb ik mij tot nog toe zoo goed als uitsluitend tot de determinatie der tot de twee eerste families behorende dieren bepaald.

Voor het herkennen der volgende families is een zoo diepgaand onderzoek noodig, dat mij daartoe vooralsnog de tijd ontbreekt. Trouwens heb ik mij zelf ook bij deze groep afgevraagd, of men ook met sneller vast te stellen kenmerken dan die door MICHAËLES in Heft 13 van BRAUER's „Süsswasserfauna Deutschlands" worden gebruikt, het niet een heel eind met de herkenning der dieren zou kunnen brengen, vooral wanneer men bij de determineertabellen niet zoo angstvallig aan het beginsel om eerst de families te onderzoeken en zoo langs den systematischen weg naar de soort af te dalen, wilde vasthouden.

Ook de determinatie der twee eerste families kostte mij vooral in het eerst nog veel moeite. Het minste is dit nog het geval met de Aeolosomatidae. Het voornaamste bezwaar, dat men hier ontmoet, is, dat men deze kleine en teere dieren zoo moeilijk kan conserveren.

Veel moeilijker is de determinatie van eenige Naididae vooral van het geslacht *Nais* zelf. Het onderzoek der rugborstels is alleen goed mogelijk bij zeer sterke vergroting b.v. met objectief 8a (Fluoriet-objectief) en compensatieoculair 12 van HIMMLER, welke ± 1035 maal vergrooten. Veel hulp heeft men van dit compensatieoculair ook reeds bij gebruik van objectief 6, waardoor men $600 \times$ vergroot. Hiermede gelukte het mij in verschillende gevallen het gespleten zijn der rugborstels van *Nais*-soorten waar te nemen, terwijl dit met oculair 4, dat $360 \times$ vergroting geeft, niet alleen mij maar ook een contrôle-persoon geheel onmogelijk was.

Daar ik de genoemde oculairs en objectieven eerst ± 3 weken in huis heb, heb ik al mijn materiaal van het geslacht *Nais* nog niet goed kunnen bestudeeren. Het aantal gevonden soorten zal dus wel grooter blijken, dan ik het hier heb opgegeven.

Aeolosoma Ehrbg. Van dit geslacht heb ik de volgende soorten aangetroffen.

A. Hemprichii Ehrbg. werd vijf maal gevonden o. a. in de beek van Beekhuizen bij Velp, in slooten te Langweer, in de Zuidwillemsvaart bij den Dungen, in het kanaal van Deurne bij Beringen en in een Ven in de Posthoornheide bij Haaren. Het dier is dus hier tamelijk verspreid.

A. variegatum Vejd. werd slechts één maal gevonden en wel in een plas bij het buiten „de Pettelaar" te 's Bosch.

A. quaternarium Ehrbg. en *A. niveum* Leydig zijn daarentegen zeer verbreid en veelvuldig. De eerste trof ik 14 maal, de laatste 18 maal aan en wel in allerlei wateren, als in de Limburgsche en Brabantsche beeken, in vennen en in slooten met veenachtig water, in scheepvaart-